

॥ श्री ॥

॥ समकितना सडसठ बोलनी सवाय ॥

संशोधन करी छपावी प्रसिद्ध करनार,

शा. हीराचंद ककलजाइ,

फतासानीपोळे जैन पाठशालाना मेनेजर.

अमदावाद-मांडवीनी पोळमां नागजी भूदरनी पोळ.

अमदावाद.

शांतिविजय प्रिन्टिंग प्रेसमां इश्वरलाल केशवलाल वकील

अने माणकलाल माधवलाले छाप्युं.

सने १९१९ प्र. ५००

संवत १९७५

किमत २ आना.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાતી જોપીરાઈટ-સંગ્રહ
૮૭૩૮

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુમાનક ૮૦૬૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સમીક્ષાના સંસ્કૃત

કોલના સંદેશ

વિષય ૬-૧૪

॥ समकितना सडसठ बोलनी सञ्जाय ॥

॥ दोहा ॥

सुकृतवद्धि कादंबिनी, समरी सरसति मात ॥
समकित सडसठ बोलनी, कहिशुं मधुरी वात ॥१॥
समकित दायक गुरुतणो, पञ्चुवयार न थाय ॥
जव कोडा कोमें करी, करतां सर्व उपाय ॥ २ ॥
दानादिक किरिया न दिये, समकित विण शिवशर्म ॥
ते माटे समकित वडुं, जाणो प्रवचन मर्म ॥ ३ ॥

सुकृत एटले पुण्यरूप बेलने बधारवाने माटे मेघसमान एवी सरस्वति माताने याद करीने एटले तेनुं ध्यान धरीने अमृतसमान मीठी एवी समकितना सडसठ बोलनी वार्ता कहीशुं. ॥१॥

समकितना आपनार गुर्वादिकनो सर्व प्रकारे यत्न करतां कोडाकोड जवे करीने पण प्रत्युपकार थइ शकतो नथी, एटले जो कोडाकोड जव सुधी तेमने गमे ते उपायथी तेमनी सेवना करीए तो पण जे समकित एमणे आप्णुं ठे तेनो बदलो बळी शकतो नथी. २

एक निर्मळ निश्चळ समकित विना दानादिक क्रिया एटले

१दान, २शिक्ष, ३तप, ४जावना. इत्यादिक क्रियाकांड ते मोह

દર્શન નાહવિનાશથી, જે નિર્મલ ગુણઠાણ ॥

તે નિશ્ચય સમકિત કહ્યું, તેહના એ અહિઠાણ ॥ ૪ ॥

॥ ઠાલ ॥ દેશ દેશ દરિસણ આપણું ॥ એ દેશી ॥

ચન્ન સદ્દહણા તિલિંગ ઠે, દશવિધ વિનય વિચારો રે ॥

ત્રિણ શુદ્ધિ પણ દૂષણ, આઠ પ્રજાવક ધારો રે ॥ ૫ ॥

॥ ત્રુટક ॥

પ્રજાવક અરુ પંચ ઝૂષણ, પંચ લક્ષણ જાણિયેં ॥

ષટ જયણા ષટ આગાર જાવના, ઠવિહા મન આણિયેં ॥

સુખ આપી શકતું નથી, અને જ્યારે સમકિત આવે ત્યારેજ તે
મોક્ષ સુખ આપે ઠે, માટે સમકિત મોટું ઠે. તે પ્રવચન એટલે સિ
દ્ધાંતનો રહસ્ય ઠે એમ જાણો ॥ ૩ ॥

દર્શનમોહ એટલે સમકિતમોહની, મિશ્રમોહની, અને મિથ્યાત્વ
મોહનીના નાશથી જે નિર્મલ એટલે મિથ્યાત્વરૂપ મેલ રહિત એવો
અવિરતિ સમકિતદૃષ્ટિ ગુણઠાણો પ્રકટેઠે, તેનેજ નિશ્ચય સમકિત કહ્યું
ઠે. તેના આ અધિષ્ઠાન એટલે રહેવાનાં ઠેકાણાં ઠે તેનીચે મુજબ ॥ ૪ ॥

સદ્દહણા એટલે શ્રદ્ધા ચાર, ત્રણ લિંગ, દશ પ્રકારનો વિ
નય, ત્રણ શુદ્ધિ, પાંચ દૂષણ અને આઠ પ્રજાવક, એ રીતે ૩૩
પ્રકાર થયા ॥ ૫ ॥

આઠ પ્રજાવક પઠી પાંચ ઝૂષણ, પાંચ લક્ષણ, ઠ જયણા, ઠ

ષટ ઠાણ સમકિત તણાં સડસઠ, જેદ એહ નુદાર એ ॥

એહનો તત્ત્વવિચાર કરતાં, લહીજે જવપાર એ ॥ ૬ ॥

॥ ઢાલ ॥

ચહુ વિહ સદ્દહણા તિહાં, જીવાદિક પરમઢો રે ॥

પ્રવચનમાહિ જે જાણિયા, લીજે તેહનો અઢો રે ॥૭॥

આગાર, છ પ્રકારની જાવના મનમાં જાવવી જોઈએ, તે પછી ઠ મ
માકિતનાં સ્થાનક; એ રીતે સમકિતના સડસઠ જેદ થયા; તે ઘણા
નુદાર એટલે મનોહર અથવા સર્વોત્તમ છે, કેમકે સર્વને ઘણા ગુણ
કારી છે. એ સડસઠ બોલનો તત્ત્વ જે પરમાર્થ તેનો વિચાર કરતાં
ચાર ગતિ અપણરૂપ સંસાર સમુદ્ધનો પાર પામીએ. એટલે મોક્ષ
પામીએ. ॥ ૬ ॥

હવે ચાર ભેદે સદ્દહણાનો અર્થ કહેઢે:—જીવાદિક નવતત્ત્વ રૂપ
પદાર્થનો પરમાર્થ=રહસ્ય જાણવો તે કહેઢે. જ્ઞાનાદિક ધર્મથકી જિજ્ઞા
સા જિજ્ઞાસુત્તિમાન શુદ્ધ અશુદ્ધ કર્મનો કર્તા, શુદ્ધ અશુદ્ધ કર્મનો જો
ક્તા, ચૈતન્ય ઉપયોગ લક્ષણવંત તે જીવતત્ત્વ કહિયે ॥૧॥ એથી જિજ્ઞા
સા લક્ષણ ચેતના રહિત તે અજીવ તત્ત્વ કહિયે ॥૨॥ શુદ્ધ કર્મના પુદ્
ગલનું ગ્રહણ કરવું, તથા જોગવવું તે પુન્ય તત્ત્વ કહિયે ॥૩॥ અશુદ્ધ
પુદ્ગલનું ગ્રહણ કરવું, જોગવવું, એ પાપ તત્ત્વ કહિયે ॥૪॥ પાંચ મિથ્યાત્વ,
બાર અવિરતી, પંદર યોગ, પચીસ કષાય, એ રીતે ચાર મૂલ્ય હેતુ
અને સત્તાવન ઉત્તર હેતુ કરીને જે કર્મનું મલવું તે આશ્રવ તત્ત્વ

॥ त्रुट ॥

तेहनो अर्थ विचार करिये, प्रथम सदहणा खरी ॥
 बीजो सदहणा तेहनो जे, जाण मुनि गुण जवहरी ॥

कहिये ॥५॥ आवतां ते कर्मने रोकवां संवर तत्व कहिये ॥६॥
 बली आत्माथी कर्मनो परिशाटन एटले शाडन करवुं ते निर्झरा
 तत्त्व कहिये ॥७॥ अन्योअन्य आत्मप्रदेश संघाते कर्मनो संयोग
 वन्हि अयःपिंडनीपरे (एटले अग्निमां तपावेला लोढाना पिंडने अने
 अग्निने संबंधे ते रीते तथा क्षिरनिरनीपरे एटले पाणी ने दूध
 एकठां करेलां एकमेक थायळे तेनी पेठे) थायळे ते बंध तत्व ॥८॥
 जीवना आत्मप्रदेशथी कर्मनो अत्यंत अज्ञाव एटले तेनो वियोग
 करवो अथवा कर्मने जुटुं पाडी जीवना प्रदेशने निरावण करवा
 ते मोक्षतत्व कहिये. ९ ए जीवादिक पदार्थनो अर्थ जाणवो. एवा
 जे जीवादिक नवतत्व पदार्थनो परमार्थ प्रवचन जे सिद्धांत तेने
 विषे कह्यो ठे तेनो अर्थ हृदयने विषे धारिये तथा सदहिये. ७

ए जीवादिक नव पदार्थनो अर्थ विचारीने सदहिये धारिये
 तेने पहिली सदहणा कहिये. बली आगम मांहे कह्युं ठे के-जीवाइ
 नव पयळे, जो जाणइ तस्म होइ सम्पत्तं ॥ जावेण सदहंतो, अ
 याणमाणे विसम्पत्तं ॥१॥ इति वचनात् ॥ ए गाथाथी अर्थ वि
 चारो. हवे बीजी सदहणा कहे ठे. समकितनो जे जाण पुरुष होय
 ते मुनिश्वरना गुण पारखीने आदरवा, जेम ऊवरी हीरानी तथा

સંવેગ રંગ તરંગ ઝોલે, માર્ગ શુદ્ધ કહે બુધા ॥
તેહની સેવા કોજિયેં જિમ, પોજિયેં સમતા સુધા ॥૫॥

॥ ઢાલ ॥

સમકિત જેણે પ્રહો વમ્યું, નિન્દાને અહંદારે ॥
પાસઘાને કુશોલિયા, વેષ વિડંબક મંદારે ॥ ૬ ॥

ઝવેર, માણિ, માણિક, મોતી પ્રમુખની પ્રથમ પરિક્ષા કરી આંક દે
ફને પઠી મુલ્ત કહે ઢે, (આદરી લેઢે) તેમ જાણ પુરુષે મુનિશ્વર
ના ગુણ ઝલ્લખીને, પારખીને આદરવા, સેવવા ॥ ઇતિ રહસ્યં ફો
યં ॥ વલી તે મુની કેવા હોય તેને આશ્રીને કહેઢે જે સંવેગ તે રાગ,
વ્રેષે કરી વર્જિત તેનો જે રંગ, તેનાં તરંગ જે કલ્લોલ તેને વિષે
સદા ઝીલે ઢે તથા શ્રી વીતરાગ પ્રણિત શુદ્ધ નિર્મલ માર્ગ પ્રતે
શુદ્ધ પ્રરુપે કે. પોતાની મતિ કલ્પના વર્જિત માર્ગ કહે. વલી બુદ્ધિ
વંત પંડિત જિનાગમના જે જાણ એટલે શુદ્ધ જ્ઞાપક જિનાગમ અ
નુજાયેં પોતે પ્રવર્તે અને શુદ્ધ માર્ગે અન્યને પણ પ્રવર્તાવે એવા મુનિ
રાજ રત્નત્રયી ધર્મના આરાધક, શુદ્ધ સંયમી, નિઃકપટી=કપટ
રહિત તત્ત્વના જાણ એવા માધુની સેવા કરતાં થકાં સમતારુપ
સુધા જે અમૃત પોણ, જેમ અમૃતનો બિંદુ પીધે ઢતે અજરાપણું કે. ૦
ઘડપણ રહિત થાણ તેમ શુદ્ધ સંયમીને મુનિરાજની સેવા કરતાં
અવ્યાવાધ મોક્ષ સુખની પ્રાપ્તી હોય એ વીજી સદ્દેહણા કહીણ. ૮

સમકિત લેફને જે માણસે વમ્યું, ત્યાગ કર્યું એટલે મ

॥ ત્રુટક ॥

મંદા અનાણી દૂર ઠંભો, ત્રીજો સદ્દેશ પ્રહો ॥

મકિતથી પડ્યો, તે શ્રદ્ધા રહિત વમ્યા આહારની પેઠે તે પ્રાણી
કેવા જાણવા. નિન્હવ એટલે જિનમતના ઝઠાપક અને સ્વમતના
સ્થાપક, અહાઠંદા એટલે સ્વજ્ઞાચારિયા, પાસઠા એટલે નિ
યત સ્થાનવાસિ, કુશિલીયા એટલે શિલ રહિત, આચાર રહિત
જાણવા યતઃ ॥ દંસણ જઠો જઠો, દંસણ જઠસ્મ નઢી નિવ્વાણ ॥
સિષ્ણંતિ ચરણ રહિયા, દંસણ રહિયા ન સિષ્ણંતિ ॥ इति
વચનાત્ ॥ અર્થ—સમકિતથી ભ્રષ્ટ થયો તેને ભ્રષ્ટ કહિયે; સમકિતથી
ભ્રષ્ટ થયેલાને મોક્ષ ન હોય, ચારિત્ર રહિત માણસો સિદ્ધિ પામેઢે,
અને શ્રદ્ધા રહિત માણસ મોક્ષ પામતા નથી. એ દર્શનથી ભ્રષ્ટ
થયેલા તે માણસો કેવા હોયઢે તે કહેઢે, તેજ પરિગ્રહથી અસંતુષ્ટ
હોયઢે. ઇન્દ્રિય વિષયમાં લોલુપ્ત હોયઢે. માયા, મોમ સેવનારા
બગવત્ પાદમંચારી ધુર્ત ધ્યાનવત્ હૃદય ધ્યાનધારી, મોઢે મીઠા અને
અંતઃકરણમાં કપટી, સારા આહારને લેતા અને સ્વરાગ આહારનો
ત્યાગ કરતા એવા કુર્માતિ એટલે દુષ્ટ બુદ્ધિવંત અવિધિના પ્રવર્તાવ
નાર મમત્વવંત કદાગ્રહિ મધ્યસ્થ ગુણ રહિત તથા વેષને વગોવનાર,
મંદ, અજ્ઞાની હોયઢે. ૯

એવા મંદમતિ જે મંદજ્ઞાની, તથા અજ્ઞાની, જ્ઞાનવર્જિત એવાને

પરદર્શનીનો સંગ તજિયેં, ચોથી સદ્દહણા કહો ॥
 હીણાતણો જે સંગ ન તજે, તેહનો ગુણ નવિ રહે ॥
 જ્યું જલધિ જલમાં જલ્યું ગંગા, નીર લૂણપણું લહે ॥૧૦॥

॥ ઢાલ ॥

॥ કપૂર હોવે અતિ ઝુજલો રે ॥ એ દેશી ॥

અલગા કરીને ત્રીજી સદ્દહણા પ્રતે ગ્રહીએ એ ત્રીજી સદ્દહણા કહી. હવે ચોથી સદ્દહણા કહે છે. જૈનદર્શનથી વિપરીત પરદર્શની ૧. બોધમત ૨. સાંખ્યમત ૩. જૈમિનિય ૪. નૈયાયિક ૫. વૈષેષીક અને ૬. ચાર્વાક તથા બ્રાહ્મણ, તાપસ, કુલિંગી, ત્રિદંડીઆ પ્રમુખનો સંગ ઝાંઢીએ તે ચોથી સદ્દહણા કહી. અહીં દૃષ્ટાંત કહે છે, જે ઉત્તમ પુરુષ નીચનો સંગ ત્યાગ કરે નહીં તો તેના ગુણ રહે નહીં, અને નીચ સંગ ઝોડે તો જ ગુણ રહે. વલી જેમ કાજલથી લિપ્ત ઘરને વિષે વસતાં થકાં પહેરેલાં વસ્ત્રાં સફેદપણું રહે નહીં તેમ નીચ માણસનો સંગ કરતાં પોતાના નિર્મલ ગુણ રહે નહિ. ॥ ઇતિ રહસ્યં ॥ વલી બોજું દૃષ્ટાંત કે—સ મુદ્રના જલમાં ગંગાનું પાણી જલે તો લુણપણું લહે ષટ્તલે સ્વાદ પાણી થાય તેવારે ગંગાના પાણીનો મૂલ સ્વાદ અને મૂલ ગુણ ન રહે તેમ પરદર્શનીનો સંગ કરતાં થકાં સમ્યક્તાદિ મૂલ ગુણ ન રહે તે માટે પરદર્શનીનો સંગ ઝોડીને વરતે તે ચોથી સદ્દહણા કહીએ. ૧૦

ત્રણ લિંગ સમકિત તળાં રે, પહિલું શ્રુત અન્નિલાષ ॥
 જેહથી શ્રોતા રસ લહે રે, જેહવો સાકર ડાઘ રે ॥
 પ્રાણી ધરિયેં સમકિત રંગ, જિમ લહિયેં સુખ અન્નંગ રે ॥
 ॥ પ્રાણી ૦ ॥ ટેક ॥ ૧૧ ॥

હવે સમકિતનાં ત્રણ લિંગનું સ્વરૂપ કહે છે:—સમકિતનાં લિંગ
 ઇટલે જેણે કરી સમકિતને ઝલ્લવીએ એવાં ચિન્હ તેને લિંગ ક
 હીએ. એનું સ્વરૂપ કહે છે; હવે ત્રણ લિંગ માંહે પહેલું શ્રુતઅન્નિલાષ
 જે શ્રુતસિદ્ધાંતની અન્નિલાષા વાંઝાઇટલે જૈનોક્ત આગમ સિદ્ધાંત
 સાંજલવાની ઇચ્છા=અતિ આદરપણે કરીને સાંજલવું; જે સિદ્ધાંત
 સાંજલવા થકી શ્રોતા પુરુષ સાકર અને ડાઘના જેવા મીઠા રસને
 સિદ્ધાંત સાંજલવા થકી પામે. હે જીવ્ય પ્રાણી; સમકિતને વિષે તદ
 મયી રંગ વાહાલાશ કરીએ અથવા સ્વરૂપ આત્મતત્ત્વ શ્રદ્ધાંતપ્રતિ સ
 મકિતને વિષે પાસ અસ્થિ મીઝાએ ધારીએ. જેમ અનાગતકાલે અ
 નંત સુખ જે મોક્ષરૂપ સુખ લહીએ. વલી અનંગ સુખ લહીએ, એ કાંઈ
 કહેશે કે અનંગ તો કામનું નામ છે પણ એનો અર્થ જે અંગ તે શ
 રીર તેણે કરી રહિત સુખ તે અનંગ સુખ ઇટલે મોક્ષને વિષે સુખ
 તે અનંગ કહેતાં અશરિરી, અવિનાશી તે સુખ અન્નંગ છે મોક્ષનું
 સુખ એક જીવઆશ્રે સાદિ અનંત અને સર્વ સિદ્ધિ પામેલાને આશરે
 અનાદિ અનંત છે. ॥૧૧॥

તરુણ સુખી સ્ત્રી પરિવરયોરે, ચતુરસુણે સુર ગીત ॥
 તેહથી રાગે અતિઘણેરે, ધર્મ સુણ્યાની રીતરે ॥પ્રા० ૧૨॥
 ચૂંચ્યો અટવી ઉતરયો રે, જિમ દિજ ઘેવર ચંગ ॥
 ઇછે તિમ જે ધર્મને રે, તેહિજ વીજૂ લિંગ રે ॥પ્રા० ૧૩॥
 વૈયાવચ્ચ ગુરુ દેવનું રે, ત્રીજુ લિંગ ઉદાર ॥
 વિદ્યાસાધક તણી પેરં રે, આલસ નવિય લગારરે ॥પ્રા० ૧૪॥

હવે શ્રુત સાંભલવાની પ્રીતિ કહે છે:-કોઈ તરુણ પુરુષ યૌવ-
 નાવસ્થાવંત એટલે જુવાન, ચતુર પુરુષ અને વલી ચિંતાએ વર્જિત
 રોગ રહિત અને વલી સુખીઓ હોય, વલી મુરુખા મુઝવણે સહિત
 સ્ત્રી સાથે મુઝે પાંચ ઇન્દ્રિયાં મુઝ મોગવતો થકો, મુરગીત જે દેવતા
 સંવંધી ગીતને ચતુરપણે સાંભલે એ થકી પણ ઘણા રાગે ધર્મ સાંભ-
 લવાની ઇચ્છા રાખે, તેને શ્રુત અભિલાષી કહીએ. એ સમક્ષિતનું
 પ્રથમ લિંગ જાણવું. ૧૨

હવે સમક્ષિતનું ત્રીજું લિંગ કહે છે:-જેમ કોઈ ક્ષુધાએ પીડિત
 વ્રાહ્મણ વિકટ વન ઓલંગીને આવેલો હોય તે ચંગ કે० મનોહર
 ભવાં ઘેવર દેખીને તે સ્વાવાની અત્યંત ઇચ્છા કરે તથા જે પ્રાણી
 ધર્મને ઇચ્છે તેને ત્રીજું લિંગ કહીએ. ૧૩

હવે ત્રીજું લિંગ વૈયાવચ્ચ નામે કહે છે:-જે ગુરુ તથા દેવનો વૈ-
 યાવચ્ચ કે० તેમના ચરણકમલની સેવના, ભક્તિ, વહુમાનતા, આ-
 હાર પાળી લાવી આપવું, ગુરુના વચનને અનુયાયી રહેવું, એટલે

॥ ઢાલ ॥

॥ પ્રથમ ગોવાલા તણે જીવે જી ॥ એ દેશી ॥
 અરિહંત તે જિન વિચરતા જી, કર્મ સ્વપીહુઆ સિદ્ધ ॥
 ચેષ્ટ્ય જિન પદ્મિમા કહી જી, સૂત્ર સિદ્ધાંત પ્રસિદ્ધ ॥
 ચતુર નર સમજો વિનય પ્રકાર, જિમ લહિએ સમ-
 કિત સાર ॥ ચતુર૦ ॥ ૧૫ ॥

ગુરુની આજ્ઞા અસ્વંદિતપણે પાલવી તે વૈયાવચ્ચ કહિએ, તે વૈયાવચ્ચ વિદ્યાસાધકનો પેઠે કરવો જોઈએ. જેમ કોઈ વિદ્યાસાધનાર પુરુષ લગાર માત્ર પણ આલસ કે ૦ પ્રમાદ કરતો નથી અને વિદ્યા સાધન કરવામાં એક ચિત્ત લગાવે છે તે રીતે ગુરુદેવનો વૈયાવચ્ચ કરવો. ॥ ૧૪ ॥

હવે સમકિતનો દશ પ્રકારનો વિનય કહે છે:—અરિહંત તીર્થ-કર દેવ તે વિદ્યમાન વિચરતા, ચોત્રીશ અતિશયે કરી સહિત, પાંત્રીશ વાળીના ગુણે કરી વિરાજમાન એવા, ચારગુણે સહિત એવા, અરિહંત ભગવાનનો વિનય કરવો; તથા વલી જ્ઞાનાવરણીયાદિક આઠ કર્મને સ્વપાત્રીને મોક્ષ પહોંત્યા એવા આઠ ગુણે કરી સહિત એવા સિદ્ધ ભગવાનનો વિનય કરવો. જે દેશી ગુણ ચેતીએ તે ચૈત્ય કહેવાય. એ ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ જિનપ્રતિમા અથવા જિનચિત્ર એ સૂત્ર સિદ્ધાંતને વિષે પ્રસિદ્ધ છે. એટલે પ્રગટપણે પાઠ છે.

ધર્મ સ્વિમાદિક જ્ઞાચિત્ત જી, સાધુ તેહના રે ગેહ ॥
 આચારજ આચારના જી, દાયક નાયક જેહ ॥ ચ૦ ૧૬ ॥
 ઉપાધ્યાય તે શિષ્યને જી, સૂત્ર જ્ઞાવણહાર ॥

૧ ચૈત્યનો વિનય કરવો. ॥ ૩ ॥ શ્રુત તે શ્રુતજ્ઞાન જે દ્વાદશાંગી
 આચારાંગાદિ ૧૧ અંગ અને ૧૨ મો દષ્ટિવાદ તે શ્રુત કે૦ સિદ્ધાંત
 આગમ તેનો વિનય કરવો ૪. ચતુર નરકે૦ હે પંડિત પુરુષોત્તમે હ-
 દયને વિષે દશ વિધ વિનયનો ભેદ સમજો, જાણો, જ્ઞાનદષ્ટિગોચર
 કરો એટલે તે વિનય ચિત્તને વિષે ધારો. ૧૫

ધર્મ ક્ષમાદિક જે દશ પ્રકારનો સાધુ ધર્મ કહ્યો છે તે કહે છે:—
 ૧ સ્વંતિ, ૨ મદ્ધવ, ૩ અદ્ધવ, ૪ મુત્તિ, ૫ તપ, ૬ સંયમ, ૭
 સત્ય, ૮ શૌચ, ૯ અર્કિવન, ૧૦ બ્રહ્મચર્ય એ દશ ભેદે યતિધર્મ.
 તેનો નિશ્ચે વિનય કરવો જોઈએ ૫. તે દશપ્રકારના યતિધર્મનું
 ગેહ એટલે ઘર અર્થાત્ સ્થાન સાધુ મુનિરાજ છે; એટલે તે મુનિ દશ
 વિધિ યતિધર્મના ધારક છે; તેમનો વિનય કરવો ૬. વહી આચાર્ય
 જે પાંચ આચાર ૧ જ્ઞાનાચાર, ૨ દર્શનાચાર, ૩ ચારિત્રાચાર,
 ૪ તપાચાર, ૫ વીર્યાચાર. એ પાંચ આચારના જે દાયક કે૦ આપ
 નાર એટલે દેશાદનાર છે એટલે પંચાચાર પોતે પાલ, ને વીજાને
 ઉપદેશ કરીને પલાવે, તે આચાર્ય ધર્મના નાયક છે; તેમનો વિનય
 કરવો ૭. ॥ ૧૬ ॥

વહી ઉપાધ્યાય તે શિષ્યને સૂત્ર જે સિદ્ધાંત ૧૧ અંગ, ૧૨

प्रवचन संघ वखाणिये जी, दरिसण समकित सार ॥
 जगति बाह्य प्रतिपत्तिथी जी, हृदय प्रेम बहुमान ॥
 गुण श्रुति अथगुण ढांकवा जी, आशातननी हाण ॥ च० ॥

उपांग, १० पयन्ना, ६ छेद, ४ मूलसूत्र, नंदि १ अनुयोग १ ए
 ४५ नो सूत्रथी शिष्यने अभ्यास करावे तेने उपाध्याय कहिए. ते उ-
 पाध्यायनो विनय करवो. इति रहस्यं. ८ प्रवचन के० सिद्धांत एटले
 सुत्र १, निर्युक्ति २, भाष्य ३, टीका ४ चुर्णि ५. एने प्रवचन कहिए
 तथा वली जीव १, अजीव २, पुन्य ३, पाप ४, आश्रव ५, सं-
 वर ६, निर्जरा ७, बंध ८, मोक्ष ९, एनव तत्त्वने जागे आदरे ते.
 साधु १, साधवी २ श्रावक ३, श्राविका ४, ते प्रवचन संपने
 वखाणीए एटले प्रवचन संपने विनय करवो ९. इति रहस्यं ।
 तथा दर्शन जे उत्तम सम्यक्तवं क्षायक क्षयोपशम उपशमादि सम-
 कितनो विनय करवो १० सम्यग दर्शनं सम्यक्तवं तदभेदोपचारा
 त्सम्यक्तवानपि दर्शनमुच्यते एवं प्रागपि यथासंभवं वाच्यं ॥ इति
 आत्मप्रबोध ग्रंथे. १७

प्रथम भक्ति ते बाह्य प्रणिपत्य करवुं एटले अष्टांग प्रणाम
 करवो; ते कहले. उरसा १ सिरसा २ प्रष्टा ३ जानू ४ नासा
 ५ तथैवच ॥ ग्रीवा ६ कराभ्यां ७ नयनाभ्यां ८ ॥ प्रणामोऽष्टांग
 उच्यते ॥ १ ॥ ए आठ प्रणाम तेजुं वर्णन कर्तुं अष्टांगप्रणामे
 भक्ति ते बाह्य प्रतिपत्तिथी जाणवी. १ हृदयने विषे प्रेम स्नेहराम

૧૮ ॥ પાંચ ભેદ એ દશતણો જી, વિનય કરે અનુકૂલ ॥
સીંચે તેહ સુધા રસે જી, ધર્મ વૃંદાનુ મૂલ ॥ ચતુઃ ॥ ૧૯ ॥

॥ ઢાલ ॥

॥ ધોબીના તૂં ધોએ મનનું ધોતીયું રે એ દેશી ॥
ત્રણ શુદ્ધિ સમકિતતણીરે, તિહાં પહિલી મન શુદ્ધિરે ॥

ધરીને બહુમાન કરવું એ વીજો ભેદ બહુમાનનો કહ્યો છે ૨.
ગુણીના ગુણની સ્તુતિ કરવી એ ગુણસ્તુતિ ભેદ ૩. વલી તે ગુણીના
અવગુણ ઢાંકવા એ અવગુણ વર્જના ૪ થો ભેદ. વલી આશાતનાની
હાની કરવી એટલે જેવી આશાતના ઢાલવી ઘટે તેવી ઢાલવી એ
આશાતનાની હાનીનો ૫ મો ભેદ. ૧૮

જે માગસ ૧ ભક્તિ, ૨ બહુમાન, ૩ ગુણસ્તુતિ, ૪ અવગુણ-
વર્જના, ૫ આશાતનાનો ત્યાગ એ પાંચ ભેદે કરી અરિહંતાદિક દ-
શનો વિનય કરે એટલે ૧ અરિહંત, ૨ સિદ્ધ, ૩ ચૈત્ય, ૪ શ્રુત, ૫
ધર્મ, ૬ સાધુવર્ગ, ૭ આચાર્ય, ૮ ઉપાધ્યાય, ૯ પ્રવચન, ૧૦ દ-
ર્શન એ દસેનો પાંચ પ્રકારે અનુકૂલ વિનય કરે, તે માગસ વિનય
રૂપ અમૃતરસે કરી ધર્મવૃક્ષના સમકિત રૂપ મૂલને સિંચે છે.

હવે સમકિતની ત્રણ શુદ્ધિ કહે છે:—શુદ્ધિ એટલે સમકિતને
નિર્મલ કરે તેને શુદ્ધિ કહીએ. તે ત્રણ શુદ્ધિમાં પ્રથમ મનશુદ્ધિ. એ
શ્રી વીતરાણ એટલે જિનેશ્વર ભગવાન અને વીતરાણ પ્રણીત તત્ત્વ

શ્રી જિનને જિનમત વિના રે, જુઠ સકલ એ બુધિરે ॥
 ચતુર વિચારો ચિત્તમાં રે ॥ એ આંકણી ॥ ૨૦ ॥
 જિન જગતે જે નવિ થયું રે, તે બીજાથી નવિ થાય રે ॥
 એવું જે મુખે જાણ્યે રે, તે વચન શુદ્ધિ કહિવાય રે ॥ ચ ॥
 બેઘો જ્ઞેયો વેદના રે, જે સહેતો અનેક પ્રકાર રે ॥
 જિન વિણ પર સુર નવિ નમે રે, તેહની કબ્યા શુદ્ધિ
 ઉદાર રે ॥ ચતુર ॥ ૨૧ ॥

તેજ સત્ય છે તે વિના બીજું બધું જુઠું છે એટલે અસાર છે એવી બુદ્ધિ
 તે મનશુદ્ધિ કહિયે. હે ચતુર પુરુષો તે વાત મનમાં ધારો. ૨૦

દેવ દાનવોએ વંદિત એવા શ્રી જિન વીતરાગદેવ તેમની ભક્તિ
 કરવાથી જે કાર્યની સિદ્ધિ ન થઈ તે બીજા અન્ય દેવથી કેમ થશે ?
 એવાં વચન જે મુખથી બોલે તેને સમક્ષિતની બીજી વચનશુદ્ધિ
 કહીએ. ૨૧

શરીરને અનેક પ્રકારે છેદે, અનેક પ્રકારે વિદારે, બે સ્વંદ
 કરે, તથા શરીરને અનેક પ્રકારની વેદના કરે, તે બધું સહે; પરંતુ
 સમક્ષિતી જીવ પોતાની કાયશુદ્ધિથી ચલે નહીં એટલે સમક્ષિતી
 જીવ શ્રી જિન તીર્થંકર પરમાત્મા વિના બીજા હરિહરાદિ દેવને મ-
 સ્તક ન નમાડે અને તીર્થંકર દેવનેજ ધર્મશુદ્ધિએ નમસ્કાર કરે
 પણ બીજા અન્ય દેવને ન નમે તેને સમક્ષિતની ત્રીજી કાયશુદ્ધિ કહીએ.
 તે કેવી છે, ઉદાર એટલે મોટી છે.

॥ ઢાલ. ॥

॥ મુનિરાજ મારગની દેશી ॥

સમકિત દૂષણ પરિહરો, તેમાં પહિલી ઢે શંકારે ॥
 તે જિન વચનમાં મત કરો, જેહને સમ નૃપ રંકારે ॥
 સમકિત દૂષણ પરિહરો ॥ એ આંકણી ॥ ૨૩ ॥
 કંઘા કુમતિની વાંઘના, બીજું દૂષણ તજિયે ॥
 પામી સુરતરુ પરગનો, કિમ ઘાઝલ મજિયે ॥ સમ૦ ૨૪ ॥

હવે સમકિતનાં પાંચ દુષણ કહે છે:-સમકિત જે શ્રદ્ધા તેને દુષ્યાતિ કે૦ દુહવે અથવા અતિચાર લગાડે તે દુષણ કહીએ. એટલે સમકિતનાં જે દુષણ શંકા કંઘાદિ પાંચ છે તેને પરિહરો કેહેતાં છાંડો. તે પાંચ દૂષણનાં નામ તથા વિવેચન લખે છે.

પહેલી શંકા નામે દુષણ છે. તે શંકા (એટલે સંદેહ) શ્રી જિ-નેશ્વર ભગવાન કે જેમને રાજા અને રંક એ બે એક સરસાજ છે તેવા ભગવાનનાં કહેલાં વચન એટલે સુત્ર સિદ્ધાંતમાં રાખવી નહી.

બીજું દૂષણ કંઘા-કાંક્ષા કે૦ કુમતિની વાંઘા એટલે ઇચ્છા છોડવી જોઈએ. કેમકે પ્રગટપણે શ્રી જિનધર્મરૂપી (મનવાંચ્છીત ફલના આપનાર એટલે સ્વર્ગ અને મોક્ષના મુખને આપનાર એવા) કલ્પવૃક્ષને મુકીને મિથ્યાત્વરૂપ વાવલ જે બહુ કંટક સહિત કષાય ફલના આપનાર છે તેને કેમ મજીએ. અર્થાત્ તેને ન સેવે. ૨૪

संशय धर्मना फल तणो, वित्तिगिह्वा नामें ॥

त्रीजुं दूषण परिहरो, निज शुज्ज परिणामें ॥सम० २५॥

मिथ्यामति गुण वर्णनो, टालो चोथो दोष ॥

उन्मारगि शुणतां हुवे, उनमारग पोष ॥ सम० २६ ॥

पांचमो दोष मिथ्या मती, परिचय नवि कीजे ॥

इम शुज्ज मति अरविंदनी, जली वासना लीजे ॥स० २७॥

त्रीजुं वित्तिगिह्वा दुषण एटले धर्मना फलनो संदेह राखे
एटले श्री जिनधर्म सेव्याथी अव्याबाध मोक्षसुख पाप्मे तेभां बहे-
म लावे के धर्म सेव्याथी कोई बखत मोक्षसुख पाप्मीयुं के नहि ते
वित्तिगिह्वा दुषण पोताना शुभ परिणामवडे त्याग करो. जेम सुख
पाप्मो. २५

चोथुं दूषण मिथ्यामति गुणवर्णना—मिथ्यादृष्टि जीवना गुणनी
स्तवना करवी ते दुषणने छांडो. हवे मिथ्यामतिना गुणनुं वर्णन
करतां शो दोष उत्पन्न थाय छे ते कहे छे. जैन मार्ग विना बीजा
उन्मार्ग जे सौगत (बौध) १, सांख्य २, जैमिनिय ३, वैशेषिक
४, नैयायिक ५, चार्वाक ६, ते अन्यमति, तथा स्वपक्षे निन्हव
एटले भगवान्ना वचनना उत्पाक विगेरे उन्मार्गीनी प्रशंसा
करतां मिथ्यात्वनी पुष्टि थाय. २६

हवे पांचमुं दूषण मिथ्यामति परिचय एटले मिथ्यात्वदृष्टि
जीवनी संगत न करवी. जेथी शुभमति अरविंद एटल समकिते

॥ ઢાલ ॥

જોલિડા હંસારે વિષય ન રાચીયે ॥ એ દેશી ॥

આઠ પ્રજાવક પ્રવચનના કહ્યા, પાવયણી ધુરિ જાણ ॥

વર્તમાન શ્રુતના જે અર્થનો, પાર લહે ગુણલાણ ॥

ધન ધન શાસન મંરુન મુનિવરા ॥ એ આંકણી ॥ ૨૮ ॥

રૂપ કમલનો સુંદર સુવાસ લહોં. એ રાતે ઉપર લલેલાં સમ
કિતનાં પાંચ હુણ ઢાલવાં. ૨૭

હવે પ્રવચનના આઠ પ્રજાવક કહે છે. પ્રજાવક એટલે શ્રી
જૈનશાસનને દીપાવે કે જૈનશાસનનો શોખા વધારે તે. પ્રવચન
એટલે જૈનશાસ્ત્ર અથવા સિદ્ધાન્ત તેનો મહિમા વધારે તેને પ્રવચન
પ્રજાવક કહીએ. તે આઠ પ્રજાવકને ત્રિપે પ્રાવચનિક નામે પ
હેલો પ્રજાવક છે. જે આગમરૂપ વર્તમાનશ્રુત તે સિદ્ધાન્ત તેના
અર્થનો પાર પામે તે પ્રાવચનિક નામે પહેલો પ્રજાવક જાણવો.
તે કેવો છે, ગુણલાણ કે ૦ ગુણનો ઝંમાર છે.

યતઃ॥ સઘ્વ નદહિણ નદયં । સઘ્વ નરણ જર હુચ્ચ વા
લૂઆ ॥ તત્તો અનંત ગુણિયો અઢો ઇક્કસ્સ સુત્તસ્સ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સર્વ મહાસાગરનું પાણી જેટલું થાય, અને સર્વ નદોની
જેટલી રેતાં થાય તેથી એક સૂત્રનો અર્થ અનંતગુણો છે. ઇતિ
પ્રજાવઃ—૧ ધન્ય હો ! ધન્ય હો ! એવા શ્રીજિનશાસનને શોખાવનાર
ભૂષણ સમાન મુનિવરોને. ૨૮

ધર્મ કથી તે બીજો જાણિયે, નંદિષેણ પરિ જેહ ॥

નિજ ઉપદેશેં રે રંજે લોકને, રંજે હૃદય સંદેહ ॥ધ૦૨૬॥

વાદો ત્રીજો રે તર્ક નિપુણ જાણ્યો, મહાવાદી પરિ જેહ ॥

રાજ ત્રે જયકમલા વરે, ગાજંતો જિમ મેહ ॥ધ૦૨૭॥

જહવાહુ પરિ જેહ નિમિત્ત કહે, પરમત ઝીપણ કાજ ॥

તેહનિમિત્તીરે જોણોજાણિયે, શ્રી જિનશાસનરાજ ધ૦ ॥

બીજો પ્રજાવક ધર્મકથી નામે જાણવો. તે નંદીષેણજી નીપેટે પોતાના ઉપદેશબદે લોકોને રીઝવીને પ્રતિબોધે અને હૃદય ના મિથ્યાત્વરૂપ સંદેહને દૂર કરે. ૨૬

ત્રીજો વાદી, નામે પ્રજાવક છે, તે તર્કશાસ્ત્ર એટલે ન્યાય શાસ્ત્ર, ઉપચારથી કાવ્ય, ગંદ, અલંકારાદિ સર્વ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી પંક્તિ થઈ, પરદર્શનીને સ્યાઘાદ મતે જીતે અને જેમ મહાવાદી રાજસપ્તામાં મેઘના ગર્જારવ જેવા શબ્દના ઉચ્ચાર કરી પરવાદીને જીતી વિજયલક્ષ્મીને પામ્યા તેમ બીજા પાળ કરવું જોઈએ. ૨૭

શ્રી જિનશાસનને વિષે ચોથો પ્રજાવક નિમિત્તીક (જોષી) છે તે પૂજ્ય શ્રી જહવાહુની પંથે પરમત્ત જે બૌદ્ધાદિકને જીતવાને માટેજ નિમિત્ત પ્રકાશે (જીવિષ્ય કહે), જેથી જૈનશાસનની ઝનતિ થાય. ૨૮

તપ ગુણ મુપે રે રોપે ધર્મને, ગોપે નવિ જિન આણ ॥

આશ્રવ લોપેરે નવિકોપેકદા, પંચમતપસીતે જાણ ધળા ॥

ઠઠો વિદ્યા રે મંત્ર તણો વલિ, જિમ શ્રી વયર મુણિંદ ॥

સિદ્ધ સાતમો રે અંજન ગેગથી, જિમ કાલિક મુનિ

ચંદ ॥ ધન ॥ ૩૩ ॥

પાંચમો તપસ્વિ નામે પ્રજ્ઞાવક જાણવો. તે અનશનાદિક ઠ પ્રકારનો બાહ્ય તપ અને પ્રાયશ્ચિત્તાદિક ઠ પ્રકારના અભ્યંતર તપ વ્રતે કરી ચારિત્ર ગુણને દીપાવે અને પોતાના તપવ્રતે સાધુ ધર્મને રોપે એટલે વૃદ્ધિ કરે અને જિનેશ્વર જગવાનની આજ્ઞાને ઝલવે નહિ એટલે જિનાજ્ઞાનુસારે વર્તે; આવતાં પાપને રોકે અને કદાપી કોપ કરે નહિ એટલે અવંચકપણે સમતામયી તપ કરે. ૩૨

ઠઠો પ્રજ્ઞાવક મંત્ર વિદ્યાવંત એટલે મંત્ર વિદ્યાવદે કરીને શ્રી જૈનશાસનની ઝભ્ભતિ કરે તે. જેમ શ્રીવયરસ્વામીએ મંત્ર વિદ્યાવદે જૈનશાસનની ઝભ્ભતિને અર્થે બૌદ્ધ લોકોના દેશમાં બૌદ્ધ રાજાએ જિન મંદિરમાં ફુલ આપવાં બંધ કર્યા હતાં તે વચ્ચે ત્યાંના જૈન સંઘની પ્રાર્થનાથી વયરસ્વામીએ દેવોએ અર્પિત કમલનાં ફુલ અને બીજાં ગુલાબ વિગેરે પંચવર્ણી ફૂલો લઈ વિમાનમાં બેસી બૌદ્ધ દેશમાં જઈ સંઘને આપ્યાં, તે પ્રજ્ઞાવ જોઈ બૌદ્ધ રાજા જૈની થયો, તથા બીજીવાર હર્ષિનકના વચ્ચે શ્રીસંઘને બૌદ્ધ દેશમાં આકાશ માર્ગે લઈ જઈ જીવાણ્યો, એવાં કામો કરે તે મંત્ર વિદ્યાવંત પ્રજ્ઞાવક જાણવો. ૩૩

કાવ્ય સુધારસ મધુર અર્થ જ્ઞાયા, ધર્મ હેતુ કરે જેહ ॥
 સિદ્ધસેન પૈરે નરપતિ રીઝવે, અઠમ વર કવિ તેહાધ૦૩૪
 જવ નવિ હોવે પ્રજ્ઞાવિક એહવા, તવ વિધિ પૂર્વ અનેક ॥
 જાત્રા પૂજાદિક કરણી કરે, તેહ પ્રજ્ઞાવિક ઠેકાધ૦૩૫

॥ ઢાલ ॥ સતિ સુજ્ઞાની દેશો. ॥

સોદે સમકિત જેહથી, સચિ જિમ આજ્ઞરણે દેહ ॥
 નૂષણ પાંચ તે મન વસ્યાં, સચી મન વસ્યાં તેહમાં નહીં
 સંદેહ, મુજ સમકિત રંગ અચલ હોજોરે ॥ આંકણી ॥ ૩૬ ॥
 પહિલું કુશલપણું તિહાં, સચી વંદન ને પચ્ચલાણ ॥

આઠમો પ્રજ્ઞાવક કવિ તે અમૃતના રમ જેવા મીઠા અર્થથી
 જરેલાં કાવ્ય હઠવાદ મમત્વજ્ઞાવ રહિત ધર્મ હેતુ કરે અને તેથી
 સિદ્ધસેનની પેઠે રાજાને પ્રતિબોધ કરે તે ઉત્તમ કવિરાજ નામે
 આઠમો પ્રજ્ઞાવક જાણવો. ૩૪

આ પંચમ કાલમાં જ્યારે ઉપર કહ્યા એવા પ્રજ્ઞાવક ન થાય
 ત્યારે વિધિપૂર્વક યાત્રા પજાદિક અનેક કરણી કરે તે ઢેલ્લો
 પ્રજ્ઞાવક જાણવો. ૩૫

હવે સમકીતના પાંચ ભૂષણ કહે છે. જેમ ઘરેણાંવડે શરીર
 શોજે છે તેમ જે વડે સમકિત શોજે તેને સમકિતનાં ભૂષણ કહે
 છે, તે પાંચ છે. તે મહારા મનમાં વસ્યાં છે એમાં કાંઈ પણ સંદેહ
 નથી. મુજ કે ૦ મારા સમકિતનો રંગ અચલ રહેજો. ૩૬

પહેલું ભૂષણ કુશલપણું ઇટલે વિધિ અને વ્યવહારને વિષે

કિરિયાનો વિધિ અતિ ઘણો, સઘી આચરે તેહ જાણ ॥

મુઝ ॥ ૩૭ ॥

બીજું તીરથ સેવના, સઘી તીરથ તારે જેહ ॥

તે ગીતારથ મુનિવરા, સઘી તેહશું કીજે નેહ ॥ ૩૮ ॥

જગતિ કરે ગુરુદેવની, સઘી ત્રીજું જૂષણ હોય ॥

કિણહિ ચલાવ્યો નવિ ચલે, સઘી ચોથું જૂષણ જોય

મુઝ ॥ ૩૯ ॥

હાપણ અથવા ચતુરપણુ તે શેમાં હોય ? વંદન, પચ્ચાણ વિગે
રેમાં. જે દેવવંદન ૨૦૭૪ બોલે કરે, ગુરુવંદન ૪૯૨ બોલે
કરે, ૧૦ પ્રકારે પચ્ચાણ કરે અને સાધુ શ્રાવકની કરણી સૂત્ર
અનુસારે અતિ ઘણી આચરે તે સર્વ વાતે કુશલ જાણવો. ૩૧

બીજું ભૂષણ તીર્થસેવના નામે છે. અનાદિ અનંત ચતુર્ગતિમાં
અમણરૂપ સંસાર સમુદ્ધતી જે તારે તે તીર્થ કહીએ. તે તીર્થ બે પ્ર
કારનાં છે. સ્થાવર અને જંગમ. સ્થાવર તીર્થ શત્રુંજય, ગિરનાર,
આબુ, અષ્ટાપદ, સમેતશિખર વિગેરે છે અને બીજું જંગમ તીર્થ તે
ગીતારથ એટલે સૂત્ર અર્થના જાણ ગુણવંત મુનિમહારાજા છે. તે
બન્નેને વિષે અતિ ઘણો પ્રશસ્ત રાગ રાખે અને સેવા કરે, જેથી
બોધો બોજ પામે અને અંતે કર્મ સ્વપાવો મોક્ષે જાય. ૩૮

ત્રીજું ભૂષણ ગુરુદેવનો જાતિ કરવી તે. ગુરુને અશન, પાન,
લાદિમ, સ્વાદિમ એ ચાર પ્રકારનો આહાર હ્રાણ રહિત વહો-

જિનશાસન અનુમોદના, સખી જેહથી બહુ જન હુંત ॥

કીજે તેહ પ્રજાવના, સખી પાંચમું ખૂષણ સ્વંત ॥૪૦॥

॥ ઢાલ ॥ હમ નવિ કીજે હો એ દેશી ॥

લક્ષણ પાંચ કહ્યાં સમકિત તણાં, ધુર અપશમ અનુ

રાવે કેમકે તે તેમના સંયમ સાધનના હેતુ છે તથા ગુરુને વંદન કરવું, ગુરુ આવે તો ઝાઝા થઈ સામા જવું વિગેરે ઝક્તિ બહુમાન પૂર્વક કરવી તે ગુરુઝક્તિ. બીજી દેવઝક્તિ એટલે દેવપૂજા તે પાંચ પ્રકારે, અષ્ટ પ્રકારે, યાવત્ એકસો આઠ પ્રકારે બહુ ઝક્તિજાવ સહિત કરે એ ગુરુદેવની ઝક્તિ નામે ત્રીજું ખૂષણ છે.

ચોથું ખૂષણ—સમકિત ધર્મ થકી કોઈનો ચલાવ્યો ચલે નહીં તે સમકિતની દૃઢતારૂપ ચોથું ખૂષણ જાણવું. ૩૯

પાંચમું ખૂષણ જિનશાસન અનુમોદના કરવી એટલે ઘણા માણસો જિનશાસનની અનુમોદના કરે એવી પ્રજાવના સ્વંત રાखीને કરવી જેથી ઘણા લોકો જિનશાસનની પ્રશંસા કરે કે ધન્ય છે શ્રી જૈનધર્મને, ધન્ય છે શ્રી જૈનશાસનને કે જેમાં આવાં સારાં કામો કરો આવી પ્રજાવનાજ કરે છે. એવી રીતે ઘણા લોકો પ્રશંસા કરે તેથી તેમનાં આત્માને પણ હિત થાય અને બોધી બીજની પ્રાપ્તિ થાય. આવી પ્રજાવના કરવાથી ચતુરગતિરૂપ જવ ભ્રમણતા મટે. ૪૦

હવે સમકિતનાં પાંચ લક્ષણ કહે છે:-લક્ષ્યતે અનેન ઇતિ

કુલ ॥ સુગુણ નર ॥

અપરાધોસું પણ નવિ ચિત થકી, ચિંતવિં પ્રતિ કુલ ॥
 સુગુણનર, શ્રી જિનભાષિત વચન વિચારિયે ॥ એ આંકણી ॥
 સુરનર સુખ જે હુઃસ્વ કરિ લેખવે, વંઢે શેવ સુખ એક ॥ સુળ
 બીજું લક્ષણ તે અંગી કરે, સાર સંવેગ સુ ટેક સુળ ॥ શ્રો
 નારક ચારક સમજવ ઝુઝગ્યો, તારક જાણિને ધર્મ ॥

લક્ષણ । જે બંન (સમકિત) ગુણ ઝલેલાય છે તેને લક્ષણ કહીયે.
 તે શ્રી જિનેશ્વર જમવાને સિદ્ધાન્તને વિષે સમકિતનાં પાંચ લક્ષ
 ણ કહ્યાં છે તેમાં ધુર ઇટલે પહેલું ઝપશમ કે ૦ ક્રોધના ત્યાગ
 રૂપ હિતકારો લક્ષણ છે. જેથી અપરાધ કરનાર પુરુષ ઝપર મ
 નથી પણ તેનું માટું થાઝ એવું બીચારીયે નહીં, પણ સમતા રાક્ષી
 મધ્યસ્ત્રજાવે વરતીયે. હે! સુગુણ પુરુષો આ ઝપર બતાવ્યા મુજબ
 શ્રી જિનેશ્વર જગજ્ઞાનનાં વચન બીચારીયે અને શ્રી જિનેશ્વર જમ
 વાનનો આજ્ઞા પ્રમાણે વરતીયે. ૪૧

બીજું સંવેગ નામે લક્ષણ જેથી દેવનું અને મનુષ્યનું સુખ તે
 હુઃસ્વરૂપ જાણે કેમકે તે પુદ્ગલિક છે તેથી અસાર ને અપાર
 છે પણ મોહનું સુખ તો અવ્યાબાધ, અદ્યયસ્થિત અબિનાશી અ
 નંત છે તેનેજ એકાગ્ર મને રહે તે બીજું ઝત્તમ સંવેગ કહેતાં મો
 હનો અજિલાસ ઇટલે તે સુખ મેલવવાની એકાગ્ર વાંઝા રાલે. ૪૨

ત્રીજું નિર્વેદ નામે લક્ષણ કહે છે. રાગ, દ્વેષ, ક્રોધ, માન,

ચાહે નિકલું નિર્વેદ તે, ત્રીજું લક્ષણ મર્મ ॥ સુ૦ ॥

॥ શ્રી જિન૦ ॥ ૪૩ ॥

હવ્યથકી હુઃખિયાની જે દયા, ધર્મહીણાનીરે જાવિ ॥

ચોથું લક્ષણ અનુકંપા કહો, નિજ શક્તે મન લાવિ ॥

॥ સુ૦ ॥ શ્રી ॥ જિન૦ ॥ ૪૪ ॥

માયા, લોજ, મોહાદિ પરવિજાવજનિત, જન્મ, જરા, મરણ, રોગ, શોક, વિયોગ, બંધન, ઢેદન, જેદન, તામન તરજનાદિ મોહવિકલતા જવભ્રમણે કરી ગહન સંસાર હુઃખથી નરકરૂપ બંધીલા-
નાની પેઠે ત્રાસ પામીને અને ધર્મ તેમાંથી તારનાર ઢે એમ જાણીને તે (ધર્મ) વમે જવભ્રમણથી છુટવાને હજી તે ત્રીજા નિર્વેદ નામે લક્ષણનો મર્મ જાણવો. ૪૩

ચોથું લક્ષણ અનુકંપા નામે ઢે. તે અનુકંપા કહેતાં દયા; તે બે પ્રકારની ઢે. ૧ હવ્યથી, ૨ જાવથી. ૧. હવ્યથી અનુકંપા તે હુઃખીયા, દીન, હીન, રોગી, શોકવાન, ગ્લાન જે પાણીનો દયા લાવી તેમનો સાર સંજાલ રાखો તેનું હુઃખ ટાલવું તે. ૨ જાવ દયા તે, અહો ! આ ધર્મ રહિત પ્રાણી, ધર્મ નહીં સાધવાથી ગત્યંતરે હુઃખી થશે તથા નરકાદીકનાં હુઃખ પામશે; જો ધર્મ કરે તો સુખીઆ થાય. એવી રીતે જાવદયા ચિંતવે તથા ધર્મથી પતીત પ્રાણીને ધર્મને વિષે સ્થિર કરે તે જાવ દયા. એ રીતે યથાશક્તિ બંને પ્રકારની અનુકંપા કરવામાં ઉદયમ કરે એ ચોથું અનુકંપાનામે લક્ષણ જાણવું.

जे जिन ज्ञाख्युं ते नहि अन्यथा, एहवो जे दृढ रंग ॥
ते आस्तिकता लक्षण पांचमुं, करे कुमतिनो ए जंग ॥

॥ सु० ॥ श्री जिन० ॥ ४५ ॥

॥ ढाल ॥

॥ जिन जिन प्रतिवंदन दिसे ॥ ए देशी ॥
पर तीर्थी परना सुर तेणे, चैत्य ग्रह्या बलि जेह ॥
वंदन प्रमुख तिहां नवि करवुं, ते जयणा षट जेयरे,
जविका समकित यतना कीजे ॥ ए आंकली ॥ ४६ ॥

पांचमुं आस्तिकता नामे लक्षण ठे—वितरागदेवे जे वचन
ज्ञाख्युं ठे ते जुठुं नथी पण सत्य ठे एमां कइ संदेह नहीं.
यदुक्तं-सद्वाइं जिणेसर ज्ञासियाईं॥वयणाइनऽनहाहुंति॥

इयबुद्धिज समणे । सम्मत्तं निश्चलं तस्स ॥१॥

अर्थः—जिनेश्वर जगदाने ज्ञापित्तां सर्व वचन अन्यथा
(खोटां) ना होय, एवी बुद्धि जेना मनने विषे ठे तेनुं निश्चल
समकित जाणवुं. आवी दृढ आस्ता जेने ठे ते आस्तिकता नामे
पांचमुं लक्षण कुमति के० पाठी मतिनो नाश करे. ४५

हवं ठ जयणानुंस्वरुप कहे ठे—परतीर्थी कहेतां अन्यालिंगो जे
परिव्राजक तापस, ब्राह्मण वगेरेने गुरु बुद्धिए न मानवा तथा धीजा

વંદન તે કરજોમન કહિયે, નમન તે શીશ નમામે ॥
 દાન ઇષ્ટ અન્નાદિક દેવું, ગૌરવ જગતિ દેખામે રે જીઞ્ઞ ॥
 અનુપદાન તે તેહને કહીયે, વાર વાર જે દાન ॥
 દોષ કુપાત્રે પાત્ર મતિયે, નહિ અનુકંપા માન રે જીઞ્ઞ ॥
 અણ બોલાવે જેહ જાણવું, તે કહિયે આલાપ ॥
 વાર વાર આલાપ જે કરવો, તે કહિયે સંલાપ રે જીઞ્ઞ ॥

ના દેવ જે હરિહરાદિક, તેમને દેવબુદ્ધિ માનવા, તથા તેમણે જિન પ્રતિમા ગ્રહણ કરી હોય, નામ ફેરવ્યાં હોય ત્યાં વંદન નમસ્કાર ન કરવો, તે સમક્ષિતની યતના કહેવાય છે તેના ૭ જેદ છે. ૪૬

પહેલી જયણા વંદન નામની છે. વંદન એટલે બે હાથ જોડી નમવું. બીજી જયણા નમન એટલે મસ્તક નમાવવું તે. ત્રીજી જયણા ઉપર કહેલા પરતીર્થી અને પરના દેવને ઇષ્ટ દાન આપે અને મ્હોટી જ્ઞાતિ બતાવે તે. હે જીવ્ય પ્રાણીન એ રીતે સમક્ષિતની યતના કરવો. ૪૭

ચોથી જયણા અનુપદાન તે (તાપસાદિકને) વારંવાર દાન આપવું એમ કુપાત્રને વિષે પાત્રની બુદ્ધિ આપવું એ દોષ છે, પણ જીવદયાની સ્વાતર આપવું તેનું કંઈ પ્રમાણ નથી, અર્થાત્ અનુકંપા દાન આપવાનો નિષેધ નથી. ૪૮

પાંચમી જયણા આલાપ નામે છે. તે વગર બોલાવે બોલવું, અને સંલાપ તે વારંવાર આલાપ કરવો તે ૭ઠો જયણા છે. ૪૯

ए जयणाथो समकित दीपे, वलि दीपे व्यवहार ॥
 एमां पण कारणथी जयणा, तेह अनेक प्रकारे ज०५०॥

॥ ढाल ॥

॥ ललनानो देशी ॥

शुद्ध धर्मથી નવિ ચલે, અતિ દૃઢ ગુણ આધાર લલના ॥
 તો પણ જે નવિ તેહવા, તેહને એહ આગાર લલના ॥૫૧॥

વંદન ૧, નમન ૨, ગૌરવજ્ઞક્રિ ૩, અનુપદાન ૪, આજ્ઞાપ ૫
 અને સંજ્ઞાપ ૬. એ ઠ જયણાથી સમકિત ગુણ તથા વલી શુદ્ધ
 વ્યવહાર દીપે છે. તેમાં પણ જેવું કાર્ય તેવી જયણા પાલવી. તેના
 અનેક પ્રકાર છે, તે આંહિયાં લખી શકાય તેમ નથી, તે ગ્રંથાંતરથી
 જાણી લેવા. ૫૦

હવે સમકિતના ઠ આગાર કહે છે. જે દૃઢ સમકિતધારો છે
 તે (આણંદ કામદેવ જેવા શ્રાવક) શુદ્ધ પવિત્ર નિર્મલ દૂષણ
 રહિત એવા ધર્મથી ચલે નહિ, મેરુ પર્વતની પેઠે અમગપણે રહે તે
 મને આ નીચે બતાવેલા ઠ આગાર રાખવાનો જરૂર પડતો નથી,
 પણ સંપ્રતિકાલે સંઘયણના શિથિલપણાથી જે ઉપર કહ્યા એવા
 ન હોય તેમને આ ઠ આગાર રાખવા કહ્યા છે, તથા--રાયાનિઝ
 ગેણ ૧, ગણાનિઝગેણ ૨, વલાનિઝગેણ ૩, દેવાનિઝગેણ ૪,
 મહત્તરાગુરુ નિગ્ગહેણ ૫. ચિત્તિકંતારેણ ૬. એ ઠ આગાર કહ્યા

બોલ્યું તેહવું પાલિયે, દંતી દંત સમ બોલ લલના ॥
 સજ્જનને ડુર્જન તણા, કઢપ કોટિને તોલ લલના બો ૫૫
 રાજા નગરાદિક ધણી, તસ શાસન યજ્ઞિયોગ લલના ॥
 તેહથી કાર્તિકની પરે, નહિ મિથ્યાત્વ સંયાગ લલના બો
 મેલો જનનો ગણ કહ્યો, બલ ચોરાદિક જાણ લલના ॥

હે. જેવું મુલે બોલીય તેવું પાલોય. સજ્જન પુરુષનો બોલ હાથીના
 દંતૂસલ જેવો હે, જે બહાર નીકલ્યાં તે કદો અંદર પેસતાં નથી,
 તેમ સજ્જન પુરુષનો બોલ મુલમાંથી નીકલ્યો તે કદો ફરતો નથી.
 અર્થાત્ પોતે બોલે હે તેવુંજ પાલે હે. અને ડુર્જન માણસનો બોલ
 કાચવાની મોક જેવો હે, જે ઘમી પલકમાં બહાર નીકલે હે અને
 અંદર પેસી જાયહે. ૫૧-૫૨

પ્રથમ રાયાજ્ઞિયોગ નામે આગાર હે—નગરાદિકનો જે સ્વામી
 તે રાજા કહેવાય. તેનો આજ્ઞાથી તે કહે તેમ કરવું પડે, તેમાં
 કાર્તિક શેઠનો પેટે મિથ્યાત્વ લાગતું નથી. તે કાર્તિક શેઠનો
 સંબંધ કહે હે—પૃથ્વીપૂરભૂષણ નગરને વિષે પ્રજાપાલ નામે રાજા
 રાજ્ય કરે હે ત્યાં માસોપવાસી ગૈરિક નામે તાપસ આઘ્યો. તેને
 રાજાની આજ્ઞાનુસારે શેઠે જમાડ્યો. વિશેષ કથા કલ્પસૂત્રથી
 જાણી લેવી. ૫૩

બીજો ગણાજ્ઞિયોગ નામે આગાર હે—ગણ ઇટલે માણસોનો
 સમુદાય તેની જબરાઈથી જે કરવું પડે તેથી મિથ્યાત્વ લાગે નહિ.

खेत्रपालादिक देवता, तातादिक गुरुगण ललना बोण्ण ४
 वृत्ति दुर्लज आजोविका, ते ज्ञोषण कंतार ललना ० ॥
 ते देते दूषण नहो, करतां अन्य आचार ललना ॥ बोण्ण ५ ॥

त्रीजो बलान्नियोग नामे आगार कहे ठे—बल एटले सैन्य.
 पोताना राजानुं सैन्य ते स्वचक्र अने बीजा कोइ राजानुं सैन्य
 ते परचक्र; तेमना जोरथो तथा चोर विगेरेना जुलमथी जे कांइ
 करवुं पमे तेमां मिथ्यात्व लागे नहि.

चोथो देवान्नियोग आगार कहे ठे—क्षेत्रपाल देव, गोमो,
 आसपाल, विनायक, ग्रहदेवता, विगेरेना जुलमथी जे करवुं पमे,
 तेमां मिथ्यात्व लागे नहि.

पांचमो गुरुनिग्रह आगार कहे ठे—गुरु एटले माता पिता
 विगेरे वमेरा ते गुरु स्थानके कहेवाय. तेमना कहेवाथी करवुं पडे
 अथवा तेमनो पराज्व यये तेमने डोमववा जे करवुं पमे तेथी
 मिथ्यात्व लागे नहि. ५४

जिषण कांतार वृत्तिनो ठठो आगार कहे ठे—भयंकर वनने
 विषे जइ पम्वाथी तथा मरकी विगेरे जयंकर रोगचालो थ
 वाथी तथा दुकाल विगेरे पम्वाथी आजोविका दुर्लज थइ पमे
 ते बलते अन्य रीते आचार करतां मिथ्यात्व लागे नहि. उपर
 दर्शावेला ठ आगारने विषे विपरीतपणे आचरण करतां सम
 कितने दूषण न लागे. ५५

॥ ઢાલ ॥ રાગ મલ્હાર ॥

જાવિજે રે સમકિત જેહથી રૂઝમું,
તે જાવના રે જાવો મન કરો પરવડું ॥
જો સમાજિત રે તાજું સાજું મૂલ રે,
તો વ્રત તરુ રે દીયે શિવપદ અનુકૂલ રે ॥૫૬॥

॥ ત્રુટક ॥

અનુકુલ મૂલ રસાલ સમકિત, તેહ વિણ મતિ અંધ રે ॥
જે કરે કિરિયા ગર્વ જરિયા, તેહ જૂઠો ધંધ રે ॥
૧ પ્રથમ જાવના ગુણો રૂઝડો, સુણો બીજી જાવના ॥
વારણું સમકિત ધર્મપુરનું, એહવી તે પાવના ॥ ૫૭ ॥

હવે સમકિતની ષમ્ભુવિધ જાવના કહે છે—જેથી ઉત્તમ સમ
કિત જાવિયે તેને જાવના કહે છે. તે જાવના મન નિર્મલ કરીને
જાવે. જો સમકિતરૂપ મૂલ તાજું એટલે નવું અને અસંદિત હોય
તો વ્રતરૂપી જાડ અનુકુલપણે મોક્ષરૂપી ફલ આપે. ૫૬

શ્રેષ્ઠ અને રસવાલા એવા સમકિતરૂપ મૂલ વિના જે મૂર્ખ પ્રા
ણી ગર્વથી જરેલા ક્રિયા કરે છે તેમનો ઉદ્યમ નિષ્ફલ છે અર્થાત્
મોક્ષ પ્રાપ્તિને અર્થે તે થતો નથી. ૧ પ્રથમ જાવના ઉત્તરકાલે
પણ શ્રેષ્ઠ જાણવી.

હવે બીજી જાવના કહે છે તે સાંજલો—સમકિત તે ધર્મરૂપ
નગરનો દરવાજો છે એટલે જેમ દરવાજામાં પેશીએ તો નગરમાં

॥ ढाल ॥

त्रीजी ज्ञावना रे समकित पीठ जो दृढ सही,
तो मोटो रे धर्म प्रासाद मगे नही ॥

पाइये खोटे रे मोटो मंमाण न शोनीये,
तेह कारण रे समकितशुं चित्त शोनीयं ॥५७॥

॥ त्रुटक ॥

शोनीयें चित्त नित एम ज्ञावी, चोथी ज्ञावना ज्ञावियें॥

समकित निधान समस्त गुणनुं, एहवुं मन लावियें ॥

तेह विण बूटा रत्नसरिखा, मूल उत्तर गुण सवे ॥

किम रहे ताके जेह हरवा, चोर जोर जवे जवे ॥५८॥

जवाय तेम समकित प्राप्तियी धर्मपुरीमां जवाय. ५७

हवे त्रीजी ज्ञावना-ए समकित पीठ समान छे. जो समकित
रूप पीठ एटले पाइयो दृढ होय तो धर्मरूप मेहेल मगे नहि. कह्युं
छे के खांटे पाये मोटुं मंमाण शोनीतुं नथी ते माटे समकितमां
निश्चल रहेवुं जोइए. ५८

ए रीते त्रीजो ज्ञावना ज्ञावी चीत्तने स्थिर राखी चोथी
ज्ञावना ज्ञाववी, तेमां मनमां एवुं विचारवुं के सर्व मूल तथा उ-
त्तर गुणनो जंमार समकित छे ए सगकित रूप जंडार न होय,
तो सर्वे मूल अने उत्तर गुण छुटां रत्ननी पेठे क्षी रीते रही शके;

॥ढाल॥ जावो पंचमो रे जावना शम दम साररे,
 पृथवो परे रे समकित तसु आधार रे ॥
 ठी जावना रे जाजन सगावेत जो मले,
 श्रुत शीलनो रे तो रस तेहमां नवि ठले ॥६०॥

॥ च़ुटक ॥

नवि ठले समकित जावना रस, अमिय सम संवर तणो ॥
 षट जावना ए कही एहमां, करो आदर अति घणो ॥
 इम जावतां परमार्थ जलनिधि, होय नित ऊकजोल ए
 घन पवन पुण्य प्रमाण प्रगटे, चिदानंद कछोल ए ॥६१॥

केमके तेने चोरो जेवाने माटे रागद्वेषादि चोरो जवोजव ताको
 रहेला होय ठे. ५९

इवे पांचमो उत्तम एवी शम दम नामे जावना जावो.
 सर्व वस्तुने सहन करनार अने सर्वने आधारभूत पृथवीनो पेठे
 समकित ए तेने आधारभूत ठे.

ठी जावना समकितरूप जाजन एटले बासण जो मले तो
 श्रुत मिश्रान्त तथा, शीलनो रस तेमांथी ठलो जाय नहि, एटले
 आगमनी शैली तथा शीलने समकित धारण करी शके ठे. ६०

समकित जावनो अने संवरनो अमृत समान रस ठले नहीं,
 ए उपर दर्शावेली ठ जावनाउ कही; एमां अतिशय आदर

॥ ઢાલ ॥ જે મુનિ વેષ સકે નવી ઢંઢી ॥ એદેશી ॥
 ઠરે જિહાં સમકિત તે સ્થાનક, તેહના ષટ વિધ કરિયે રે ॥
 તિહાં પહિલું સ્થાનક ઢે ચેતન, લગણ આતમ લહિયે રે ॥
 સ્ત્રીર નીર પરે પુજ્જલ મિશ્રિત, પણ એહથી ઢે અલગો રે ॥
 અનુજવ હંસ ચંચ જો લાગે, તો નવિ દીસે વલગો રે ૬૨

કરવો જોડે. એટલે તે જાવનાઝ ઘણીવાર જાવવી જોડે. એ
 ઢ જાવનાઝનાં ઢુંકાં નામ નીચે મુજબ:-

સમકિત મૂળ જાવના ૧, સમકિત દ્વાર જાવના ૨, સમકિત
 પીઠ જાવના ૩, સમકિત નિધાન જાવના ૪, સમકિત શમદમ
 જાવના ૫, અને સમકિત જાજન જાવના ૬, એ રીતે ઢ જાવના
 જાવવી. એમ ઢ જાવના જાવતાં ઉત્કૃષ્ટ અર્થરૂપી સમુદ્ધ હમેશાં
 ઝકઝોલ રહે. જેમ પવનથી મેઘ વિલય થાય અને સમુદ્ધના ક-
 લ્લોલ ઉત્પન્ન થાય તેમ કર્મબંધ વિલય પામે અને ચિદાનંદ જે
 આત્મ જ્ઞાન તેના કલ્લોલ એટલે જ્ઞાન તરંગ ઉત્પન્ન થાય. ૬૧

સમકિતનાં ઢ સ્થાનક કહે ઢે-જે ઠેકાણે સમકિત ઠરે એ-
 ઢલે સ્થિર રહે તેને સ્થાનક કહીએ. તેના ઢ પ્રકાર ઢે. તેમાં પ-
 હેલું ચેતન સ્થાનક ઢે તે આત્માનું લક્ષણ ઢે, એટલે આત્મા ચે-
 તના લક્ષણવંત ઢે. આત્મા પુદ્ગલની સાથે દૂધ અને તેમાં નાંચેલા
 પાણીની પેઠે મિશ્રિત થયો ઢે, તેમ ઢતાં પણ તે ણી જૂદો ઢે,

બોજું આનક નિત્ય આત્મા, જે અનુજૂત સંજારે રે ॥
 બાલકને સ્તન પાન વાસના, પૂરવ જવ અનુસારે રે ॥
 દેવ મનુજ નરકાદિક તેહના, હે અનિત્ય પર્યાય રે ॥
 ઇચ્છ થકી અવિચલિત અલંકૃત, નિજગુણ આતમ
 રાયા રે ॥ ૬૩ ॥

જો અનુજવરૂપી હંસનો ચાંચ લાગે તો તે આત્મારૂપો દૂધ પુદ્ગ-
 લરૂપી પાણીની સાથે વલગી ન રહે. અર્થાત્ જેમ હંસ દૂધ પીને
 તેમાં રહેલું પાણી જુડ કરે હે તેમ અનુજવ જ્ઞાનથી આત્મા પુદ્-
 ગલથી જૂદો દીસે હે. ૬૨

બીજું સ્થાનક આત્મા નિત્ય હે. તે આત્મા પહેલાં અનુજ-
 વેલી વસ્તુને યાદ કરે હે, તે એવી રીતે કે જેમ કોઈ બાલક જન-
 મ્યું કે, તે પોતાનો માતાનું સ્તનપાન કરે હે એટલે ધાવે હે, તે
 એને કોણે શીખવ્યું. એ વાસના તેને પૂર્વજવના અનુસારે પ્રાપ્ત થઈ.
 આત્મા નિત્ય હે અને સંસાર પરિભ્રમણમાં તે આત્માના પર્યાય
 જેવા કે દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ, નારકી એ અનિત્ય હે. તે દેવાદિ-
 કનું વિશેષ વિવરણ નીચે લખીએ છીએ:—

દેવતાના મુખ્ય ત્રેદ—ભુવનપતિ, વ્યંતર, ડ્યોતિપિ અને
 વૈમાનિક.

મનુષ્ય—૫ જરત, ૫ ઔરવત, ૫ મહાવિદેહ; એ પંદર કર્મ-
 ભૂમિ. ૫ હેમવંત, ૫ હરિવર્ષ, ૫ રમ્યક, ૫ એરવૃત્ત, ૫ દેવકુરુ,

ત્રીજું સ્થાનક ચેતન કર્તા, કર્મ તણે છે યોગ રે ॥
 કુંજકાર જિમ કુંજતણો જે, દંડાદિક સંયોગ રે ॥
 મિશ્રયથી નિજ ગુણનો કર્તા, અનુપચરિત વ્યવહારે રે ॥
 ઇવ્ય કર્મનો નગરાદિકનો, તે ઉપચાર પ્રકારે રે ॥૬૪॥

૫ ઉત્તરકુરુ, એ ત્રીસ અકર્મ ભૂમિ. અને ઉપ્પન અંતર્ધિપ એ રોતે
 ૧૦૧ મનુષ્યનાં ક્ષેત્ર છે.

નરક સાત છે તેનાં નામ-રત્નપ્રજ્ઞા, શર્કરાપ્રજ્ઞા, વાલુ-
 કાપ્રજ્ઞા, પંકપ્રજ્ઞા, ધુમ્રપ્રજ્ઞા, તમપ્રજ્ઞા અને તમતમા પ્રજ્ઞા.

તિર્યંચના મુખ્ય જ્ઞેદ પાંચ-જલચર, થલચર, સ્થેચર, ઊર
 પરિ સર્પ, ધ્રુજપરિ સર્પ. એ રીતે દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નરકના
 જ્ઞેદ પ્રજ્ઞેદ એ આત્માના પર્યાય સમજવા. એ પર્યાય અનિત્ય છે એટલે
 કોઈ મનુષ્ય મરીને દેવ થયો, તે વસતે તે મનુષ્યનો પર્યાય બદલીને
 દેવનો થયો. માટે પર્યાય અનિત્ય છે; પરંતુ એ મનુષ્યનો આત્મા
 હવ્યથકી બદલાતો નથી; તેથી નિત્ય છે, આત્મરાજા પોતાના
 જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર ગુણે અવિચલીત અને અસ્વંમીત છે. ૬૩

ત્રીજું સ્થાનક ચેતન કર્તા છે-જેમ કુંજાર દંડ ચક્રાદિકના
 સંયોગવડે ઘડાનો કર્તા છે તેમ ચેતન એટલે આત્મા મન, વચન,
 કાયાના યોગવડે જ્ઞાનાવરણિયાદિક કર્મનો કર્તા છે, જીવ નિ-
 શ્ચયથી અનુપચરિત વ્યવહારે પોતાના જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક

ચોથું સ્થાનક છે તે જોક્તા, પુણ્ય પાપ ફલ કેરો રે ॥
 વ્યવહારેં નિશ્ચય નય દૃષ્ટેં, જુંજે નિજગુણ નેરો રે ॥
 પંચમ સ્થાનક છે પરમ પદ, અચલ અનંત સુખ વાસો રે ॥
 આધિ વ્યાધિ તન ઝાલ્યો લહિયે, તસુ અજાવેં સુખ
 વાસો રે ॥ ૬૫ ॥

ઠંઠું સ્થાનક મોક્ષતણો છે, સંયમ જ્ઞાન ઉપાયો રે ॥
 જો સહિજેં લહિયે તો સઘલે, કારણ નિઃફલ ધાયો રે
 કહે જ્ઞાનનય જ્ઞાનજ સાચું, તે વિણ જુઠી કિરિયા રે ॥
 ન લહે રૂપું રૂપું જાણી, સીપ જાણી જે ફિરિયા રે ॥ ૬૬ ॥

ગુણોનો કર્તા છે, અને ઉપચારથી હવ્ય, કર્મ, અને નગર શહેર
 વગેરેનો કર્તા છે. ૬૪

ચોથું સ્થાનક જીવ જોક્તા છે—જીવ વ્યવહાર નયના મતે
 પુણ્ય અને પાપના ફલનો જોગવનાર છે, પણ નિશ્ચય નયનો દૃષ્ટિ
 જોતાં તે પોતાના જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર ગુણોનો જ નક્કી જોક્તા છે.

પાંચમું સ્થાનક મોક્ષ છે—સમકિતનું પાંચમું સ્થાનક પર-
 મપદ એટલે મોક્ષપદ છે, જે ઠેકાણે નિશ્ચલ અને અનંત સુખનો
 વાસ છે. શરીર અને મનથી વ્યાધિ એટલે રોગાદિક અને આધિ
 એટલે મનની પીડા ઉત્પન્ન થાય છે તે શરીરને મનનો અજાવ જેને
 વિષે છે એવા મોક્ષને વિષે સર્વોત્તમ સુખ છે. ૬૫

ઠંઠું સ્થાનક મોક્ષનો ઉપાય છે—મોક્ષનો ઉપાય સંયમની

કહે કિરિયાનય કિરિયા વિગજ, જ્ઞાન તેહ શું કરશે રે ॥
 જલ પેડી કર પદ ન હલાવે, તારૂ તે કિમ તરશે રે ॥
 દૂષણ જૂષણ છે રૂંહાં બહુલાં, નય એકેકને વાદે રે ॥
 સિદ્ધાંતી તે બેહુ નય સાધે, જ્ઞાનવંત અપ્રમાદે રે ॥૬૭॥

ક્રિયા અને જ્ઞાન એ બે છે ॥યડક્તં મૂત્રે-જ્ઞાન ક્રિયાભ્યાં મોક્ષઃ॥
 જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બે વચ્ચે મોક્ષ થાય છે, તે જો પ્રયાસ વિના
 સહેજ મળતું હોય તો બીજાં બધાં કારણ નિષ્ફળ થાય. કારણ
 વિના કાર્ય બનતું નથી, માટે જ્ઞાન અને ક્રિયારૂપ કારણોવચ્ચે
 મોક્ષરૂપ કાર્ય બને છે. જ્ઞાનવાદીઓ એવું કહે છે કે જ્ઞાનજ સાચું
 છે તે વિના બધી ક્રિયા જુઠી છે, જેમ કોઈ અજ્ઞાની માણસને
 રૂપું જડે પણ તેને રૂપાનું જ્ઞાન ન હોવાથી, તેને પડતું મુકી ઊંપને
 લેવા જાય. ૬૬

ક્રિયાનય એમ કહે છે કે ક્રિયા કર્યા વિના એકલું જ્ઞાન શું
 કરી શકે ? પાણીમાં પેશીને તરવાનું જ્ઞાન હતાં. પણ જો તારો
 હાથ પગને હલાવે મહિ તો તે શી રીતે તરી શકે ? માટે જ્ઞાન
 અને ક્રિયા બેથીજ કાર્ય સિદ્ધિ થાય છે. એકેક નયને વાદે ગુણ
 દોષ ઘણા છે; પણ જ્ઞાનવંત એવા સિદ્ધાંતના જાણ સ્યાદઘ્ઘાદમતિ
 તે જ્ઞાનનય અને ક્રિયાનય બન્નેને પ્રમાદ રહિત પણે સાધે. કેમકે
 એકલાજ જ્ઞાનથી તેમજ એકલીજ ક્રિયાથી કંઈ કામ બનતું નથી.

इणिपरे सडसठ बोल विचारी, जे समकित आराहे रे॥
राग छेष टाली मन वाली, ते समसुख अवगाहे रे ॥

तद्यथा—हयं नाणं कियाहिणं, हयाअन्नाणञ किया ॥

पिरुखंतो पंगुलो मढ्ठो, धावमाणोअ अंधओ॥१॥

शब्दार्थः—क्रियाए रहित एवं ज्ञान ते नाश पामेठे, अने अज्ञानथको क्रिया नाश पामेठे. जेम देखतो एवो पांगलो माणस अग्निथी बलीं गयो अने दोमतो एवो आंधलो माणस ते पण अग्निथो दाऊथो.

ज्ञावार्थः—ज्ञान होय पण क्रिया न करे ते अने क्रिया करतो होय, पण अज्ञानी होय, ते बनेथी कार्यसिद्धि थती नथी. जेम कोइ एक वनमां दावानल लाग्यो, त्यां एक आंधलो हतो अने एक पांगलो माणस हतो. आंधला माणसने खबर पमवाथो दोमप-दोम करवाथो दाऊवा लाग्यो, अने पांगलो माणस जो के देखतो हतो तो पण तेनाथो बचवाने रस्ते जवातुं नहोतुं, तेथी ते दाऊवा लाग्यो. पढी ते पांगला माणसे आंधला माणसने नजीक बोलावी तेने कछुं के तुं मने खांधे बेसाड, हुं तने रस्तो बतावुं; ते रस्ते चालीश तो आपणे बन्ने बचीथुं. ते तेणे मान्युं, अने तेम करवाथी बन्ने बच्या. आ उपरथो एवं सिद्ध अयुं के देखतो पांगलो माणस ते ज्ञानवान समजवो अने आंधलो माणस ते क्रियावान ठे. ते बन्ने मल्या सारे दावानलमांथी बचीने इडित जगाए गया. ६७

ए प्रमाणे समकितना समसठ बोल विचारी जे समकितने

જેહનું મન સમકિતમાં નિશ્ચલ, કોઈ નહીં તસ તોલે રે॥
શ્રીનય વિજય વિબુધ પય સેવક, વાચક જસ સ્મ
બોલે રે ॥ ૬૮ ॥

॥શિત્રી સમ્યક્તવના સમસઠ બોલની સઘાય સંપૂર્ણ॥

સમકિતના ૬૭ બોલની ટુંક નોંધ.

ચાર સદ્ગુણ-૧ પરમાર્થ સંસ્તવઃ ૨ પરમાર્થ જ્ઞાતૃસેવનં. ૩ વ્યા-
 પન્નદર્શન વર્જનં. ૪ કુદર્શન વર્જનં.

ત્રણ લિંગ-૧ સુશ્રૂષા. ૨ ધર્મરાગ. ૩ વૈયાવૃત્ય.

દક્ષનો વિનય-૧ અરિહંતનો. ૨ સિદ્ધનો. ૩ જિનચૈત્યનો. ૪ શ્રુ-
 તનો. ૫ યતિ ધર્મનો. ૬ સાધુવર્ગનો. ૭ આચાર્યનો. ૮ ઉપા-
 ધ્યાયનો. ૯ પ્રવચનનો. ૧૦ સમ્યગ્દર્શનનો.

આરાધે કહેતાં સર્વદે, અને રાગદ્વેષનો ત્યાગ કરીને મનને જ્ઞાનરૂપ
 અંકુશવમે વાલી વશ કરે, તે અનંત એવા સમતારૂપી સુખનો અનુ-
 જ્ઞવ કરે. જેનું મન સમકિતમાં દૃઢ છે તેની વરાબર કોઈ નથી.
 એવું પંમિત શ્રી શ્રીશ્રી નયવિજયજી મહારાજના ચરણકમલનો
 ઉપાસક ઉપાધ્યાય શ્રી જસવિજયજી કહે છે. ૬૮

॥ શિત્રી સમકિતના સમસઠ બોલની સઘાય ॥

॥ સંપૂર્ણ. ॥

अणु शुद्धि-१ जिन. २ जिनमत. ३ जिनमत स्थित साधु ए अणु
संसारमां सार जाणावा ते.

पांच दूषण-१ शंका. २ कांक्षा. ३ विचिकित्सा. ४ अन्यतोर्थि-
क प्रशंसा. ५ अन्यतोर्थिक परिचय.

आठ प्रज्ञावक-१ प्रवचनी २ धर्मकथी. ३ वादी. ४ नैमित्तिक
५ तपस्वी. ६ विद्यावान. ७ सिद्धिसंपन्न. ८ कवित्व.

पांचभूषण-१ जिनशासने कौशलं. २ जिनशासन प्रज्ञावना. ३
तोर्थसेवा. ४ स्थैर्य. ५ ज्ञाति.

पांच लक्षण-१ उपशम. २ संवेग. ३ निर्वेद. ४ अनुकंपा. ५ आस्तिक्य.

७ जतना-१ परतोर्थिकादिबंदन. २ नमस्करणां. ३ आलापनं. ४
संलपनं. ५ अशनादिदानं. ६ गंध पुष्पादि प्रेषणं.

७ आगार-१ राजान्नियोग. २ गणान्नियोग. ३ बलान्नियोग. ४
सुरान्नियोग. ५ कांतारवृत्ति. ६ गुरुनिग्रह.

७ ज्ञावनाः-(समकितने) १ धर्मनुमूल. २ धर्म नगरनुं द्वार. ३ धर्म
मंदीरनोपायो. ४ धर्मनो आधार. ५ धर्मनुं ज्ञाजन. ६ धर्मनो
निधि (माने.)

७ स्थानः-१ जीवते. २ जीव नित्यते. ३ जीव कर्मनो कर्त्ता ते.
४ जीव कर्मनो श्रोक्ताते. ५ जीवने मोक्षते. ६ जीवने मोक्षनो
उपायते. ७ उपायते. सम्यग्दर्शन. ज्ञान चारित्र.

જાહેર સ્વર.

સર્વે જૈન બંધુઓને સ્વર આપવામાં આવે છે કે શ્રી આદ્ય જૈન
ધર્મ પ્રવર્તક સભા તરફથી પ્રગટ થયેલાં નીચેનાં પુસ્તકો નીચે લખેલે
ઠેકાણેથી રોકડથી મઠી શકશે પરદેશવાઝાને ટપાલ સ્વર્ચ જૂદું પડશે.
જીવનિચાર (ગાથા મૂલ સઠંગ થી લાઇન પૈકા ટાઇપથી) ગાથાઓના
છૂટા શબ્દોના અર્થ, ગાથા મૂલ, શબ્દાર્થ, વિસ્તારાર્થ તથા
તેના છૂટા બોલ અને સવાલ. કિંમત રૂ. ૦-૪-૬.

નવતત્ત્વ (ગાથા મૂલ સઠંગ થી લાઇન પૈકા ટાઇપથી) ગાથાઓના છૂટા
શબ્દોના અર્થ, ગાથા મૂલ, શબ્દાર્થ, વિસ્તારાર્થ તથા તેના છૂટા બોલ.
કિંમત રૂ. ૦-૮-૦

પંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્રાર્થ મોટી કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

ચોવીંશી વીંશી સંગ્રહ મોટી. કિંમત રૂ. ૩-૦-૦

કર્મ ગ્રંથ મૂલ મોટા ટાઇપવાઝા. કિંમત રૂ. ૦-૬-૦

વાર્તા સંગ્રહ ભાગ ૪ કિંમત રૂ. ૦-૪-૦

જીવનિચાર, નવતત્ત્વ, દંડક તથા લઘુ સંઘયણી (ગાથા મૂલ થી
લાઇન પૈકા ટાઇપથી.) કિંમત રૂ. ૦-૩-૦

૪થ સંગ્રહ. કિંમત રૂ. ૦-૧૨-૦

શા. હીરાચંદ કકલભાઈ મેનેજર.

જૈન પાઠશાળા-ફતાસાની પોઝ.

શા. બાલાભાઈ કકલભાઈ.

માંડવીની પોઝમાં નાગજીભુદરની પોઝ. — ના. ૧૫૦.

